

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Aan de knoppen van een kunstwerk

Hoe restaureer je een tuin van Pierre Huyghe?

Stigter, S.

Publication date

2018

Document Version

Final published version

Published in

KM : vakinformatie voor beeldende kunstenaars en restauratoren

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Stigter, S. (2018). Aan de knoppen van een kunstwerk: Hoe restaureer je een tuin van Pierre Huyghe? *KM : vakinformatie voor beeldende kunstenaars en restauratoren*, 105, 10-11.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Aan de knoppen van een kunstwerk

Hoe restaureer je een tuin van Pierre Huyghe?

Ontwerper en tuinarchitect Sanne Horn werkt samen met hoofd tuindienst Eddie Morren in het Kröller-Müller Museum aan een werk van Pierre Huyghe. Zij regisseert de uitvoering en daarmee wordt het werk eigenlijk actief gerestaureerd: er wordt namelijk ingegrepen in de materie van het werk – een tuin – voor de juiste expressie van het concept. Maar hoe ga je als professional zorgvuldig om met de vaak ingrijpende keuzen tijdens het opstellen, realiseren of restaureren van een werk? Sanneke Stigter

1

Iedere actie in relatie tot een kunstwerk heeft impact op hoe het eruit ziet. Om bewuster met dit soort processen om te gaan en je eigen rol als professional erin te verantwoorden, wordt een digitale tool ontwikkeld in het kader van het gelijknamige onderzoeksproject: *DIAL for Complex Artworks: Digital Index of an Artwork's Life*.¹

Bij het tentoonstellen of restaureren van kunstwerken worden keuzen gemaakt, meestal weloverwogen, soms snel en pragmatisch, vaak zelfs onbewust. De achterliggende gedachte is dan moeilijk te achterhalen. Bovendien verschilt de interpretatie van een kunstwerk per persoon, waardoor beslissingen over het uiterlijk kunnen verschillen.² Dit wordt vooral duidelijk bij werk dat geen vaste vorm heeft, zoals bij conceptueel, procesmatig en interactief werk. Kan site-specifiek werk bijvoorbeeld, ook buiten zijn oorspronkelijke context worden getoond? Met welke ingrepen dan en wat is het gevolg voor de betekenis?

DIAL

Het onderzoek *DIAL for Complex Artworks: Digital Index of an Artwork's Life* speelt in op het gevolg van dit soort processen in het museum. Het doel is om een instrument te creëren

waardoor degene die het kunstwerk gaat opstellen, fotograferen of restaureren, zich bewust wordt van de eigen inbreng en daardoor extra zorgvuldig te werk gaat. Om de oorspronkelijke identiteit van het werk te waarborgen, kan dit het beste aan het begin van het traject van interactie. DIAL is daarom ontworpen als applicatie (app) voor het collectiemanagementsysteem, de meest voor de hand liggende bron van informatie over een werk in een collectiebeherende instelling.

Bewustwordingstool

Voor de app is het de bedoeling dat de gebruiker het karakter of 'gedrag' ('behaviour') van een kunstwerk vaststelt volgens drie categorieën uit het *Variable Media Initiative*, een onderzoeksproject naar een medium-onafhankelijke benadering voor nieuwe conserveringsstrategieën.³ Daarin wordt een traditioneel werk, zoals een schilderij, 'contained' genoemd, omdat het is vervat in de eigen materiële vorm en ook in het depot nog als kunstwerk herkenbaar is. Een werk is 'installed' wanneer het achter de schermen geassembleerd moet worden voor tentoonstelling, en 'performed' wanneer het op zaal telkens opnieuw moet worden uitgevoerd. Bij elke categorie past een conserveringsstrategie die ergens

tussen de materiële benadering voor het meest traditionele werk valt, en een meer immateriële benadering al naar gelang het performatiever wordt.

Wat onderzoek naar het effect van museale processen op kunstwerken echter inzichtelijk maakt, is dat het karakter van een werk niet zonder meer een vast gegeven is, maar gevoelig voor interpretatie, beslissingen en belangen.⁴ Dit maakt dat het 'gedrag' van een kunstwerk kan verschillen per gebeurtenis en met de tijd kan verschuiven. Om te voorkomen dat dit onbewust gebeurt, is DIAL niet alleen bedoeld als passief instrument om de geschiedenis van een werk in kaart te brengen, maar juist om het fluïde aspect van interpretaties inzichtelijk te maken. Het is dus vooral een bewustwordingstool: nu ben jij aan zet om een beslissing te nemen over hoe het publiek het werk te zien krijgt.

Oude radio

De DIAL-interface is ontworpen als een oude radio, met een indicator waarmee je op een bepaalde positie in een gedragszone afstemt. Dit maakt direct duidelijk dat je als museumprofessional aan de knoppen draait. Het is je eigen grip van het werk dat op scherp wordt gesteld. Om een site-specifieke installatie onveranderd op een andere locatie te tonen, doet wat met het werk; het verschuift naar 'contained' gedrag.⁵ Dit geldt niet alleen voor de keuzen die op dat moment worden gemaakt, maar ook voor het inzicht in de geschiedenis van het werk. Iedere interpretatie is immers anders en zou apart moeten kunnen worden bewaard, zodat duidelijk wordt dat er niet één waarheid is en visies kunnen verschillen.

Stakeholders en casestudies

De kernvraag voor het bepalen van het 'gedrag' van een werk wordt bepaald aan de hand van een vraag in twee delen: "Wat moet dit kunstwerk 'doen' volgens jou?" Het tweede deel luidt: "... in deze context?" De eerste vraag is met name van belang voor een professional die een beslissing moet nemen over een bepaalde behandeling om de juiste werking van het werk te garanderen. Het tweede deel vult aan op aspecten waar een conservator of curator mee bezig is, wanneer een werk onderdeel wordt van een collectie of tentoonstelling. Dit kan uitermate bepalend zijn voor de keuzen die worden gemaakt.

Vanwege de verschillende belangen en 'stakeholders' in het museum, is met het Kröller-Müller Museum als projectpartner een onderzoeksgroep samengesteld uit zoveel mogelijk verschillende medewerkers met verantwoordelijkheid voor de collectie: van conservator tot datamanager. Met deze groep worden uiteenlopende casestudies bestudeerd om te onderzoeken wat de tool moet kunnen.

Exotische tuin

La saison des fêtes (2010, uitvoering 2016) van Pierre Huyghe is één van de casestudies en maakt duidelijk dat niet alleen een tentoonstel-

ling, maar vooral het moment van verwerving zeer bepalend is in het leven van een kunstwerk. Huyghe maakte het werk in 2010 voor zijn tentoonstelling in het Crystal Palace in Madrid. Dit is een kas uit het koloniale tijdperk en dat was voor hem aanleiding om met exotische planten te werken. Dit werd een kunstmatige cirkelvormige tuin verdeeld in twaalf taartpunten waarin per maand een feestdag wordt gesymboliseerd door bloemen: rozen voor Valentijnsdag, lelietjes-van-dalen voor 1 mei en pompoenen voor Halloween. In de kas waren al deze momenten tegelijk zichtbaar, maar met de verwerving vijf jaar later kwam een nieuwe context: de beeldentuin van het Kröller-Müller Museum en een Nederlands buitenklimaat. Hoe 'realiseer' of 'restaureer' je dan het concept van een dergelijk werk?

Levend diorama

Directeur Lisette Pelsers nam ontwerper Sanne Horn in de arm. Als specialist in beplanting met

een creatieve achtergrond functioneert zij als intermediair tussen de kunstenaar en de tuindienst om te zorgen voor een realistische vertaalslag van de kunstenaars keuze naar gewassen die hier goed aanslaan en die het idee voor elke zone goed uitdrukken. Horn e-mailt per seizoen foto's om af te tasten of het werk zich naar wens ontwikkelt, en evalueert met de tuindienst hoe het gaat. Huyghe wil een "levend diorama".⁶ Hij benadrukt dat hij de beplanting zo natuurlijk mogelijk wil, wat zorgt voor het voor zijn werk zo kenmerkende element van vervreemding: een cirkelvormig landschap met een palmboom – voor Pasen – in een beeldentuin op de Veluwe. Het is een eiland geworden te midden van een duinlandschap. Hiervoor wenste Huyghe echt Veluws zand ter verbinding met de nieuwe context (zie afb. 1). Huyghe heeft ook de context van zijn eigen ontwikkeling als kunstenaar verwerkt door een buitenbeeld uit het dorp van zijn jeugd toe te voegen, een element dat eerder functioneerde in zijn overzicht-

stentoonstellingen in Parijs en Keulen.

In DIAL is het werk geplaatst precies op de grens van installatie en performance, waarbij het moment van aankoop even een piek naar de 'performed' kant van het spectrum heeft vanwege de ingrijpende verandering en de deels sturende rol van het museum (zie afb. 2). Daarnaast lijkt ieder moment van onderhoud en aanplant een 'performed' moment, wat een gezond patroon is voor de instandhouding van een tuin, zolang het volgens concept gebeurt (zie afb. 3). Sanne Horn erkent de impact die je als professional hebt op het uiterlijk van het werk en de dunne lijn tussen aanvoelen en invullen. Ze concludeert naar aanleiding van dit onderzoek: "Eigenlijk is tuinieren een soort vorm van restaureren".⁷

Sanneke Stigter is kunsthistoricus en restaurator hedendaagse kunst en als universitair docent verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast is ze principal investigator van DIAL.

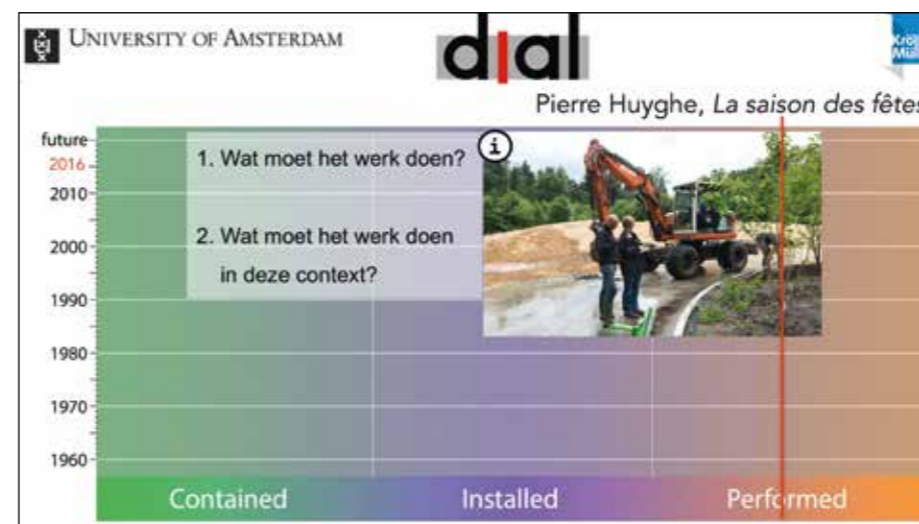
Noten

- 1 DIAL is een NWO KIEM-project en wordt uitgevoerd bij de discipline Conservering en restauratie aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) in samenwerking met het Kröller-Müller Museum en Wiel's Simple Solutions (WSS).
- 2 Zie bijvoorbeeld: Vivian van Saaze, *Installation Art and the Museum. Presentation and Conservation of Changing Artworks*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013; Tatja Scholte en Glenn Wharton, eds., *Inside Installations: Theory and Practice in the Care of Complex Artworks*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2011.
- 3 De VMI is in 1999 ontwikkeld door het Guggenheim Museum en de Daniel Langlois Foundation: <https://www.guggenheim.org/conservation/the-variable-media-initiative>.
- 4 Sanneke Stigter, 'A behaviour index for complex artworks: A conceptual tool for contemporary art conservation.' In J. Bridgland (Ed.), *ICOM-CC 18th Triennial Conference Preprints*, Copenhagen: 4-8 September 2017 [0910]. Paris: ICOM-CC, 2017.
- 5 Zie de voorbeelden in bovenstaande publicatie.
- 6 E-mailcorrespondentie tussen Sanne Horn en Anne Stenne, Head of production and exhibition Pierre Huyghe Studio, 12 mei 2016. Archief Kröller-Müller Museum, Otterlo.
- 7 Persoonlijke communicatie, 25 november 2017.

1 Pierre Huyghe, *La Saison des Fêtes* (detail), 2010 (uitvoering 2016), collectie Kröller-Müller Museum (foto: Walter Herfst).

2 DIAL interface ontworpen door Sanneke Stigter (UvA) en ontwikkeld door Wiel Seuskens (WSS).

3 Sanne Horn en Eddie Morren planten bollen in november 2017 (foto: Sanneke Stigter).

2

3